

М. В. Балицька,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

М. Balytska,
PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF THE FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANIES TO ENSURE THE FINANCIAL STABILITY OF THE ECONOMY

У статті обґрунтовано роль страхової галузі у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни. Проаналізовано зарубіжні підходи до визначення сутності дефініції "фінансова стійкість страхової компанії", а також досліджено науково-методичні підходи вітчизняних науковців до визначення співвідношення між поняттями "фінансова стійкість", "фінансова надійність" та "фінансова безпека" страхової компанії.

The article describes theoretical aspects of determination of financial stability of insurance companies. The analysis and synthesis of scientific literature, logical and comparative analysis as well as monitoring and grouping methods have been studied in the research. The dialectical or economic phenomena and cognitive process method is used to research the subject. This paper examines the role of solvency in order to provide financial stability improvements into insurance companies, considering the factors for financial stability of the insurance mechanism.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість страховика, платоспроможність страхової організації, фінансова стабільність економіки.

Key words: insurance company, insurer's financial stability, solvency of the insurance company, financial stability of economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За період економічного розвитку в Україні сформувався страховий ринок як частина фінансового ринку, проте його сучасний розвиток потребує удосконалення напрямів і методів економічної діяльності, способів оцінки результатів фінансової діяльності страхових компаній, серед яких одне з найважливіших місць посідають фінансова стійкість та платоспроможність.

Фінансова стійкість страхових компаній є основною умовою, за допомогою якої інститут страхування може повноцінно виконувати свою багатопланову роль у процесі суспільного відтворення, адже саме вона виступає одним з основних критеріїв при виборі страховика потенційними страхувальниками, а також основою успішного функціонування й розвитку страхової компанії.

Отже, достатній рівень фінансової стійкості страховиків є головною умовою:

- забезпечення страхового захисту суспільного відтворення та підтримання досягнутого рівня життя населення;
- повного і своєчасного виконання страхових зобов'язань;
- ефективного й конкурентоздатного функціонування страховика в майбутньому;
- розвитку економіки країни загалом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Фінансова стійкість страховика і вплив різноманітних чинників на її рівень знайшли належне відображен-

ня у численних наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених та практиків, серед яких М.М. Александрова, В.Д. Базилевич, В.Д. Бігдаш, Е.Н. Бочкарьова, Н.М. Внукова, Н.Б. Грищенко, Н.М. Добош, М.Г. Жигас, О.М. Залетов, А.А. Кудрявцева, С.В. Луконіна, В.В. Масленіков, О.П. Овсак, С.С. Осадець, А.В. Палкіна, В.А. Сухова, Ю.Н. Троніна, В.М. Філонюк, О.Ф. Фурман та інші.

Незважаючи на розмаїття наукових поглядів щодо сутності, теорії і практики забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, ці питання залишаються не достатньо вивченими. Зокрема потребують подальшого дослідження та удосконалення науково-методичні підходи щодо формування єдиного визначення категорії "фінансова стійкість страхової компанії" на законодавчому рівні, визначення факторів впливу на фінансову стійкість страховика у сучасних умовах економічної нестабільності та виявлення додаткових джерел та методів підтримання належного рівня фінансового стійкості страхової компанії для забезпечення належного їх функціонування на ринку фінансових послуг в Україні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Необхідність розвитку та поглиблення теоретичних розробок і практичних напрацювань з питань удосконалення забезпечення фінансової стійкості страхових компаній України обумовили постановку наступних завдань:

- дослідити зарубіжний досвід визначення дефініції "фінансова стійкість страхової компанії";
- аналіз методичних підходів вітчизняних дослідників щодо сутності та специфіки фінансової стійкості страхових компаній;
- обґрунтувати роль і значення фінансової стійкості страхової організації щодо формування суспільного страхового захисту та фінансової стабільності економіки країни;

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз історичного розвитку і сьогодення стану страхової справи дозволяє говорити про те, що її можна розглядати як стратегічний сегмент економіки, оскільки страхування:

- дозволяє суттєво знизити навантаження на видаткову частину бюджетів різних рівнів;
- сприяє соціально-економічній стабільності в суспільстві, будучи найважливішим елементом соціального захисту населення;
- є джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни;
- дозволяє оптимізувати діяльність суб'єктів економіки за рахунок централізації і зменшення компенсаційних фондів, а також за рахунок участі у відновленні і оновленні основних виробничих фондів;
- покликане забезпечити гарантії компенсації шкоди і цивілізовано вирішувати виникаючі конфлікти між суб'єктами економіки.

Відмінною ознакою стабільної та ефективної фінансової системи є її здатність виконувати свої основні економічні функції в усі часи. Страхові компанії пропонують підприємствам, фінансовим інститутам, домогосподарствам і державному сектору покриття фінансових ризиків і, таким чином, виконують важливу функцію у фінансовій системі. Невиконання цього завдання, матиме безпосередній вплив на реальний сектор економіки, оскільки страховики є взаємопов'язаними з іншими фінансовими посередниками [6].

Протягом останніх десятиріч спостерігається підвищений інтерес і до сектору страхування та його ролі у фінансовій стабільності економіки. Особливу увагу приділяють питанням передачі кредитного ризику з банківського в страховий сектор, після того, як стало очевидно, що вплив галузі страхування на банківську си-

стему збільшується [8]. Таким чином, проблема платоспроможності банківського сектора може перекинутися на страхові компанії, наприклад. Однак не виключено, що і самі страховики можуть передавати ризики решті фінансової системи. Так, проблеми в секторі страхування можуть бути викликані, наприклад, ринковими потрясіннями. Так, зниження рейтингів цінних паперів в портфелях страховиків може спонукати їх ліквідувати інвестиції в значних масштабах. Такі події матимуть несприятливі наслідки та спричинять ланцюгову реакцію, адже інші інвестори аналогічно можуть розпочати активний продаж цінних паперів, що входили до їх інвестиційного портфелю.

Яскраво ілюструє зв'язок страхового ринку та банківського сектору аналіз інвестиційного портфелю німецьких страховиків. Так, станом на перший квартал 2016 року вклади у банках становили 41% загальних інвестицій страхових компаній, що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя. Серед страхових компаній, що здійснюють страхування життя, дана частка є ще більшою — 42%. Вимоги страхового сектора відповідають близько 5,5% сукупних зобов'язань німецького банківського сектора.

Проблеми страхового сектора можуть поставити під загрозу довіру до фінансової системи в цілому і погіршити його стабільність. Наприклад, високий ризик неплатоспроможності в страховому секторі може викликати у домогосподарств та інституційних інвесторів сумніви щодо стабільності банківської системи. Якщо страховики потрапили в скрутне фінансове становище, їх кредитори зіткнуться з ризиком невиконання вимог. У Німеччині це в основному стосується домогосподарств, адже в якості страхувальників, вони становлять близько 76% (1,623 млрд євро) у резервних фондах страхових компаній. Це відповідає 36% домогосподарств країни [6].

Таким чином, поступове стирання кордонів між страхуванням і іншими фінансовими інститутами, особливо на ринках позабіржових похідних фінансових інструментів, тягне за собою зростання ролі страхової галузі для системної фінансової стабільності [6, с. 63].

Страхова галузь виступає в якості стабілізуючої сили на світових фінансових ринках. Основоположними структурними причинами для цього є те, що страхування попередньо фінансується за рахунок страхових внесків. Так, на відміну від банків і багатьох інших фінансових посередників, страховики навряд чи зіткнуться із проблемою ліквідності, адже впевненість у фінансуванні та запасі ліквідності додатково закріплена, тому що страхова діяльність спирається у своїй роботі на актуарні методи. Крім того, існує лише обмежений взаємозв'язок страхової галузі та інших галузей промисловості [3, с. 19].

Страховий сектор також може сприяти фінансовій стабільності або нестабільності через свою здатність поглинати, створювати або посилювати макроекономічні потрясіння [10, с. 75].

У результаті, більш сильний акцент на пруденційний нагляд за фінансовими ризиками (на відміну від андеррайтингу ризиків) буде мати важливе значення в забезпеченні фінансової стабільності.

Існують значні відмінності між фінансовою діяльністю страхових компаній та підприємств інших галузей. Щоб повністю задовольнити інтереси страхувальників, страховими компаніями повинна бути забезпечена фінансова стійкість, що гарантує платоспроможність, достатність капіталу, наявність страхових резервів і фондів, а також організований процес управління ризиками.

Поняття "фінансова стійкість" походить від англійського "financial stability" (фінансова стійкість або стабільність). Сам термін "стійкість" можна трактувати як здатність будь-якої системи підтримувати певні властивості та характеристики на незмінному рівні. Тлумач-

Таблиця 1. Визначення поняття та ролі дефініції "фінансова стійкість страхової компанії"

Визначення дефініції	Джерело
Фінансова стійкість страховика включає в себе страховий портфель, рівень його платоспроможності та якість активів	Європейська комісія «Схеми гарантування процесів страхування» [9]
Бажаний рівень фінансової стійкості страховиків означає пошук адекватних методів обґрунтування розміру страхової премії, адекватних способів розширення страхового поля для досягнення правильної структури портфелю страхової компанії	Cristea M., Dracea R., Domnisorul S. «Можливі аспекти управління ризиком неплатоспроможності страховими компаніями Європейського союзу» [5]
Фінансова стійкість дозволяє страховим компаніям продовжувати грати свою природну антициклічну роль в періоди стресу на ринках	Г.Бернардіно, Голова Європейської служби з нагляду в сфері страхування та недержавного пенсійного забезпечення (ЕІОПА) [3, с. 10]
Фінансова стійкість страхової компанії забезпечується шляхом знаходження оптимального якісного і кількісного обсягу активів і зобов'язань в цілях забезпечення покриття страховиком своїх фінансових зобов'язань у термін і в повному обсязі. Вона складається з постійного балансування доходів і витрат страховика, в результаті чого обсяг доходів є рівним рівню витрат або більшим за нього	Зіемеле Д., Воронова І. Ziemele, J., Voronova, I. «Financial Stability of Insurance Companies: Assessment and Provision» [11, с. 463]

ний словник Даля визначає "стійкість" як спроможність суб'єкта або предмета вистояти супроти сили, встояти, не поступитися чомусь, словник української мови — як "здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватися руйнуванню, псуванню". О.В. Козьменко та О.В. Кузьменко розглядають стійкість як здатність системи підтримувати основні характеристики на стабільному рівні в умовах коливань ринку, адекватно протистояти впливу зовнішніх факторів і забезпечувати довгострокову динамічну рівновагу.

У широкому значенні стійкість свідчить про спроможність об'єкта, системи виконувати свої функції незважаючи на вплив ендегенних і екзогенних факторів. Таким чином, поняття "стійкість" є близьким за значенням до поняття стабільності, постійності, сталості, надійності. Така етимологічна спорідненість зазначених понять призводить до їх ототожнення, що ускладнює розмежування таких економічних термінів, як "фінансова стійкість", "фінансова стабільність", "фінансова надійність" [1].

Дослідження теоретичних засад фінансової стійкості страхових компаній, свідчить, що в економічній літературі немає єдиного підходу до трактування цього поняття. Використання діалектичного методу пізнання дозволило дослідити погляди зарубіжних вчених щодо сутності та специфіки фінансової стійкості страхових компаній (табл. 1).

Серед вітчизняних дослідників не існує єдиної думки щодо сутності та специфіки фінансової стійкості страховика. Науково-методичні підходи до визначення поняття фінансової стійкості страхової компанії подані в таблиці 2.

Таким чином, фінансова стійкість страхової компанії може бути визначена як такий стан і якість фінансових ресурсів страхової компанії, за якого вона зали-

шається платоспроможною та здатною в повному обсязі та своєчасно виконувати усі взяті на себе зобов'язання в умовах негативного впливу екзогенних і ендегенних факторів середовища, у якому вона функціонує, та забезпечувати відновлення своїх фінансових показників до потрібного рівня у разі дії негативних чинників.

У результаті проведеного аналізу можна виділити три основні науково-методичні підходи до систематизації таких понять, як "фінансова стійкість", "фінансова надійність" та "фінансова безпека":

1) згідно з першим підходом поняття фінансової стійкості та фінансової надійності ототожнюються та можуть рівноправно використовуватися (В.Д. Бігдаш, Д. Бланд, Н.М. Внукова, О.Д. Вовчак, Ю.М. Дьячкова, С.С. Осадець, О.В. Марушко).

2. Відповідно до другого підходу фінансова надійність визначається вужче, ніж фінансова стійкість, та є його похідною (І.С. Іванюк та Н.В. Ткаченко). На думку зазначених науковців, необхідною умовою фінансової стійкості є не лише платоспроможність страхової компанії, а й її фінансова надійність. Тобто страхова компанія, що є фінансово надійною, не обов'язково буде фінансово стійкою, а фінансово стійка завжди буде фінансово надійною.

3. Третій підхід передбачає розширення поняття фінансової стійкості. На думку О.І. Барановського та А. М. Єрмошенко, фінансова безпека страхової компанії є більш глибоким поняттям і обов'язковою умовою для її стійкої діяльності [1].

Таким чином, підводячи підсумок дослідженню сутності дефініції "фінансова стійкість страхової організації", вважаємо найбільш повним та детальним визначення вітчизняного дослідника Ткаченко Н.В., яка зазначає, що фінансова стійкість страхової компанії — це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і

Таблиця 2. Науково-методичні підходи до розуміння сутності поняття "фінансова стійкість страхової компанії"

Автори	Науково-методичний підхід
Александрова М.М., Гвозденко О.А., Горбач Л.М., Заруба О.Д., Шевчук О.О., Бойко А.О.	Фінансова стійкість страхової компанії представлена як перевищення доходів страхової компанії над її витратами
Александрова М.М., Базилевич В.Д., Іванюк І.С., Орланюк-Малицька Л.А., Шихов А.К.	Фінансова стійкість ототожнюється з платоспроможністю страхової компанії або платоспроможність виділяється авторами як одна з її найважливіших складових
Базилевич В.Д., Іванюк І.С., Мурина Н.Н., Роговська А.О., Сербіновський Б.Ю., Палкін А.В., Сухов В.А., Ткаченко Н.В., Тронін Ю.Н., Федорова Т.А., Шірінян Л.В.	Фінансова стійкість визначається як здатність страхової компанії виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками (найпоширеніший підхід серед науковців)
Орланюк-Малицька Л.А., Сплетухов Ю.А., Дюжиков Е.Ф., Бойко А.О.	Складовою фінансової стійкості страхової компанії є її здатність до подальшого розвитку
Ткаченко Н.В., Шевчук О.О., Шірінян Л.В., Бойко А.О.	Фінансова стійкість ототожнюється зі здатністю страхової компанії адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища

Джерело: [1].

вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, але й ті, що виникають за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі [2].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Страхові та перестрахові компанії є важливим і зростаючим класом учасників фінансового ринку. Вони стають все більш вагомими інвесторами і посередниками в широкому спектрі фінансових ринків по всій земній кулі, приносять інноваційні підходи до ринків капіталу, забезпечують страхове покриття для фінансових ризиків, виступають посередником в процесі перестраховування на ринку, а також у процесі розробки нових інструментів, які допомагають подолати розрив між банківськими та страховими продуктами.

На нинішньому етапі розвитку страхового ринку України забезпечення фінансової стійкості страхових компаній є одним із пріоритетних завдань. Слід підкреслити, що в ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування страхових компаній значною мірою залежить від рівня їх фінансової стійкості. Лише забезпечивши власну фінансову стійкість, страховик зможе генерувати чинники позитивних кількісних та якісних змін для нормального функціонування в теперішній час і зростання фінансового потенціалу в майбутньому. Саме тому в центрі уваги мають постійно перебувати дослідження теоретичних підходів до визначення сутності поняття "фінансова стійкість страхових компаній".

Література:

1. Олійник В.М. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї / В.М. Олійник, Є.К. Бондаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — 2014. — Вип. 39. — С. 149—157.
2. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. — 2009. — № 6. — С. 104—121.
3. Baranof Etti (2012) Financial Stability in Insurance-A Built-in Resilience Mechanism. The Geneva Association. Insurance and Finance. — Vol. 9. — Available at: <https://www.genevaassociation.org/media/79598/ga2012-if09.pdf>
4. Baranof Etti (2012). Report from the 8th International Insurance and Finance Seminar of The Geneva Association. The Geneva Association. Insurance and Finance. — Vol. 9. — Available at: <https://www.genevaassociation.org/media/79598/ga2012-if09.pdf>
5. Cristea M., Dracea R., Domnisoru S. (2009), Economy and Business: Aspects feasible to insurance companies on European level regarding the managing insolvency risk. Bulgarian Journal of International Research Publications. Available at: <http://www.economy-business.eu/volume-4/economy-4-14.sw>
6. Deutsche Bundesbank (2016), Analyses of the importance of the insurance industry for financial stability. Available at: https://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Monthly_Report_Articles/2016/2016_07_analyses.pdf?__blob=publicationFile
7. Gerd Hausler (2004), The insurance industry, systemic financial stability, and fair value accounting. The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice. — Vol. 29, No. 1 (January 2004). — P. 63—70.

8. Terri M. Vaughan (2004), Financial Stability and Insurance Supervision: The Future of Prudential Supervision. The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice. — Vol. 29. — No. 2 (April 2004). — P. 258—272.

9. The European Commission (2010), Insurance Guarantee Schemes. White Paper, 1-8. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0370:FIN:LV:PDF>

10. Trainar Philippe (2004), Insurance and financial stability. Banque de France. Financial Stability Review. Vol 5. Available at: https://www.banque-france.fr/fileadmin/user_upload/banque_de_france/publications/Revue_de_la_stabilite_financiere/etud2_1104.pdf

11. Ziemele J., Voronova I. (2013), Financial stability of the EU's insurance companies. Economics and management. — Vol. 18 (3). — P. 436—448. DOI: <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.18.3.4780>

References:

1. Oliynyk, V.M. (2014), "The concept of financial stability of insurance companies and elements influence it", Problemy i perspektyvy rozvytku bankiv'skoi systemy Ukrainy, vol. 39, pp. 149—157.
2. Tkachenko, N.V. (2009), "The financial stability of insurance companies: theoretical approaches", Finansy Ukrainy, vol. 6, pp. 104—121.
3. Baranof, E. (2012), "Financial Stability in Insurance-A Built-in Resilience Mechanism", The Geneva Association. Insurance and Finance, Vol.9, Available at: <https://www.genevaassociation.org/media/79598/ga2012-if09.pdf> (Accessed 14 Aug 2016).
4. Baranof, E. (2012), "Report from the 8th International Insurance and Finance Seminar of The Geneva Association", The Geneva Association. Insurance and Finance. Vol.9. Available at: <https://www.genevaassociation.org/media/79598/ga2012-if09.pdf> (Accessed 14 Aug 2016).
5. Cristea, M. Dracea, R. and Domnisoru, S. (2009), "Economy and Business: Aspects feasible to insurance companies on European level regarding the managing insolvency risk", Bulgarian Journal of International Research Publications, Available at: <http://www.economy-business.eu/volume-4/economy-4-14.sw> (Accessed 14 Aug 2016).
6. Deutsche Bundesbank (2016), "Analyses of the importance of the insurance industry for financial stability", Available at: https://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Monthly_Report_Articles/2016/2016_07_analyses.pdf?__blob=publicationFile (Accessed 14 Aug 2016).
7. Hpusler, G. (2004), "The insurance industry, systemic financial stability, and fair value accounting", The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice, Vol. 29, No. 1, pp. 63—70.
8. Vaughan, T. M. (2004), "Financial Stability and Insurance Supervision: The Future of Prudential Supervision", The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice, Vol. 29, No. 2, pp. 258—272.
9. The European Commission (2010), "Insurance Guarantee Schemes. White Paper", Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0370:FIN:LV:PDF> (Accessed 14 Aug 2016).
10. Trainar, Ph. (2004), "Insurance and financial stability. Banque de France", Financial Stability Review, Vol 5. Available at: https://www.banque-france.fr/fileadmin/user_upload/banque_de_france/publications/Revue_de_la_stabilite_financiere/etud2_1104.pdf (Accessed 14 Aug 2016).
11. Ziemele, J. and Voronova, I. (2013), "Financial stability of the EU's insurance companies", Economics and management, vol. 18 (3), pp. 436—448, <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.18.3.4780> (Accessed 14 Aug 2016).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2016 р.